

جمهوری اسلامی ایران
وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

آشنایی با مبانی تعاون

دفتر ترویج و تشکیل تعاونی ها

سال ۱۴۰۴

فصل اول

کلیاتی در باره تعاون و همکاری های سنتی

مفهوم واژه تعاون

لغت تعاون از زبان عربی گرفته شده و معادل فارسی آن عبارت از: همکاری، یکدیگر را یاری کردن، به هم یاری رساندن، همدستی، یاری و دستگیری است. این مفهوم، مشارکت در یک امر و اقدام جمعی در جهت هدف مشخص و معین را نیز می‌رساند.

واژه دیگری که از لحاظ مفهوم به همکاری نزدیکتر است؛ ((دیگر یاری)) است که به معنی کمک کردن به دیگران بدون داشتن انتظار کمک از کمک گیرنده می‌باشد.

انواع همکاری ها از نظر مک آیور:

الف) همکاری مستقیم :

مشارکتی است که گروهی از افراد در یک امر یا فعالیت واحد و مشابه انجام می‌دهند مانند: بازی، نمایش، فعالیتهای تولیدی (زراعی یا نیمه زراعی). در این همکاری ارتباط مستقیم بین افراد وجود دارد.

ب) همکاری غیرمستقیم:

در این نوع همکاری افراد امور یا فعالیت های متعدد و متفاوت و طبعاً غیرمشابه انجام می‌دهند و در انجام فعالیت ها، بدون واسطه با یکدیگر ارتباط نداشته و همچنین بهره وری مستقیم از حاصل کار یکدیگر ندارند و فقط از نتیجه نهایی فعالیتهای متفاوت یکدیگر بهره مند می‌شوند. تقسیم کار بارزترین و گویاترین نمونه همکاری غیرمستقیم است که در فعالیتهای کشاورزی و بخصوص صنعتی و در خانواده و .. مشاهده می‌شود.

نمونه جوامع همکاریهای مستقیم و غیر مستقیم:

جوامع سنتی و روستائی بیشتر بر پایه همکاریهای مستقیم استوار هستند در حالی که در اجتماعات غیر سنتی و پیشرفته از نظر تکنولوژیک، عمدتاً همکاریهای غیر مستقیم مشاهده می شود.

اهداف کلی همکاریها

۱. عملی ساختن کارهایی که به صورت فردی غیر ممکن و نشدنی هستند.
۲. تسهیل اموری که به صورت فردی نیز انجام دادن آنها ممکن است.
۳. صرفه جویی در وقت، پول، انرژی و ... در مورد فعالیت هایی که انجام آنها به صورت فردی باعث بالا رفتن هزینه، صرف وقت بیشتر و یا به کار بردن انرژی زیادتر می گردد.

محورهای اولیه و اصلی همکاریها:

همکاریها بر پایه محورهای اولیه و اصلی زیر انجام می شود:

الف) همکاری فیزیکی: استفاده از توانائی بدنی چند نفر برای انجام کارهای مختلف، انجام فعالیتهای مشکل تر و سخت تر را امکان پذیر می سازد.

ب) همکاری مالی و پولی: افراد امکانات کوچک و گاه ناچیز مالی خود را برای انجام امور پرهزینه و بزرگ برهم انباشته می کنند و در نتیجه موفق به تامین سرمایه برای انجام آن کاری می شوند که با سرمایه فردی ممکن نبود.

ویژگی همکاری فیزیکی، مالی و پولی:

- ۱- ماهیتاً کمی بوده و به راحتی قابل سنجش و اندازه گیری هستند.
- ۲- به علت کمی بودن، به سهولت بر هم انباشته و اضافه می شوند و این برای همه افراد قابل احساس و درک می باشد.
- ۳- این نوع همکاریها تابع شرایط زندگی افراد در جوامع مختلف است و عمدتاً از نوع همکاریهای فیزیکی مربوط به جوامع بسیار ابتدایی است .

ج) همکاری ذهنی:

همکاریهای ذهنی عمدتاً در جوامع امروزی برای حل مشکلات امری ضروری است. این نوع همکاریها در برنامه توسعه اهمیت زیادی دارد چون شدت و ضعف آن بر انواع همکاریها موثر است. در حقیقت نیروی فکری، قدرت

خلاقه فردی است که در موارد خاص و شرایط ویژه‌ای می‌تواند برهم افزوده شود. در این مورد عمدتاً از واژه‌های "شور، مشورت و شورا" استفاده می‌شود.

شرایط لازم و کافی برای تحقق همکاری:

الف) حضور دو نفر یا بیشتر

ب) وجود یک خواست مشترک

ج) آگاهی نسبت به خواست مشترک

د) اعتقاد به تعاون و همکاری به عنوان بهترین راه

د) همکاری‌های سنتی:

شکلی از تعاون هستند که از دیرباز در جوامع گوناگون برای حل مسائل و مشکلات موجود به کار گرفته شده است. بطور کلی در جوامع سنتی همه چیز از گذشته و از پدران نشأت می‌گیرد و زندگی حال بر پایه گذشته بنا می‌شود و همه نیازها از امکانات موجود محلی تأمین می‌شود چون در جوامع سنتی به دلیل ضعف وسایل ارتباطی نمی‌توان با مناطق دور به راحتی تماس و ارتباط داشت لذا جوامع به ناچار به واحدهای کوچک و بی‌ارتباط با هم تقسیم می‌شوند.

مهمترین ویژگی‌های همکاری‌های سنتی :

۱) وابستگی همکاری‌های سنتی به فرهنگ جامعه

۲) حاکمیت مقررات عرفی

۳) اختلاف همکاری‌های سنتی

۴) موردی بودن همکاری‌های سنتی

۵) غیرمستمر بودن همکاری‌های سنتی

۶) ابعاد کوچک گروه همکاری‌های سنتی

۱- وابستگی همکاری‌های سنتی به فرهنگ جامعه:

مردم شناس انگلیسی (ادوارد ب تایلور) در باره فرهنگ نوشته "فرهنگ مجموعه پیچیده‌ای است که در برگیرنده دانستنی‌ها، اعتقادات، هنرها، اخلاقیات، قوانین، عادات و هرگونه توانائی دیگری است که به وسیله انسان به عنوان عضو جامعه کسب شده است و دو جنبه مادی (اشیاء و ابزار) و غیرمادی (افکار و عقاید و رفتارها) در فرهنگ مشخص می‌گردد. همکاری‌های سنتی با تمام وجوه و جنبه‌های فرهنگ یا جامعه در ارتباط هستند که این ارتباط از نوع ارتباط متقابل است.

۲- رابطه همکاری‌های سنتی

رابطه همکاری‌های سنتی با آداب و رسوم و فرهنگ جامعه رابطه‌ای نزدیک و گاه بسیار پیچیده است و بسیاری از آنها در عین حال از رسوم و سنت‌های جامعه هستند و به عبارت دیگر جزئی از فرهنگ آن به حساب می‌آیند و تفکیک بین آداب و رسوم و همکاری‌های سنتی ممکن نیست. همکاری‌های روستائیان در لایروبی قنوات، در کشت زمین، فعالیت‌های مشترک در مراسم اجتماعی و مذهبی از این قبیل هستند.

۳- حاکمیت مقررات فرعی

بر همکاری‌های سنتی، مقررات عرفی غیر مکتوب تسلط دارند. در واقع مناسبات اعضای گروه، وظایف و مسئولیت‌های آنها، روابط گروه با سایر گروه‌ها و نهادهای جامعه و ... را مقررات عرفی جامعه تعیین و تنظیم می‌کند. این مقررات نیز به صورت رسم و عادات و سینه به سینه به نسل جدید و جوان منتقل می‌شود و مورد عمل و رعایت قرار می‌گیرد.

۴- اختلاف همکاری‌های سنتی

همکاری‌های سنتی همانطور که بیان شد وابسته به فرهنگ جامعه و متکی بر قوانین عرفی هستند که قوانین فوق خود وابسته و جزئی از فرهنگ جامعه‌اند و آداب و رسوم و سنتها از منطقه‌ای به منطقه دیگر تفاوت دارد. بنابراین همکاری‌های سنتی آنها نیز مختلف و متفاوت هستند.

۵- موردی بودن همکاری‌های سنتی

پیدایش همکاری‌های سنتی از شکل و الگوی مشخص و معینی پیروی نمی‌نماید. این همکاری‌ها به صورتی خاص برای هر نیاز و هر مورد خاص بوجود می‌آید به همین دلیل است که اشکال همکاری‌های سنتی بسیار متعدد و متنوع هستند.

۶- غیر مستمر بودن همکاری‌های سنتی

تعداد بسیار زیادی از همکاری‌های سنتی به صورت یک رابطه دائمی و مستمر بین افراد یک گروه باقی نمی‌ماند بلکه معمولاً مدت نسبتاً کوتاهی و برای انجام فعالیت اقتصادی مشخصی شکل می‌گیرد و پس از رسیدن به هدف مورد نظر تا دوره بعد و یا برای همیشه از بین می‌رود.

۷- ابعاد کوچک گروه

در همکاری‌های سنتی تعداد افرادی که با یکدیگر همکاری می‌کنند معمولاً کم و انگشت شمار است به همین دلیل روابط بین آنها نزدیک و چهره به چهره است و سایر خصائص گروه‌های کوچک اجتماعی نظیر آشنائی و آگاهی وسیع و عمیق از وضع یکدیگر و حتی اطلاع از مسائل نسبتاً خصوصی اعضای گروه و ... در مورد همکاری سنتی مصداق دارد.

عمده ترین دلایل کوچکی گروه همکاری‌های سنتی

اول: نوع معیشت و شرایط اقتصادی و اجتماعی زندگی آنها به صورتی نیست که به همکاری افراد در گروه‌های بزرگ نیاز داشته باشد. مثلاً در بند سار معمولاً تعداد ۴ تا ۸ نفر کافی است تا در آماده سازی زمین و کاشت و داشت و برداشت با هم کمک کنند.

دوم: جامعه، قابلیت‌ها و امکانات و روش‌های لازم برای مدیریت و تنظیم کار و روابط یک گروه بزرگ را ندارد؛ مثلاً روش‌ها و ابزار مناسب برای تنظیم مناسبات وجود ندارد و یا به دلیل زیاد نبودن تعداد نیروی کار، تقسیم کار دقیق بین آنها ضرورت ندارد، در حالی که در یک کارخانه بزرگ یا تعاونی بزرگ در یک جامعه روش‌هایی مثل حسابداری، انبارداری، سیستم بایگانی، و سایر تکنیک‌های جدید مدیریت، اصول سازماندهی، و ... اداره واحدهای بزرگ را به صورتی کارآمد و دقیق امکان‌پذیر می‌سازد.

دلایل تغییرات همکاری‌های سنتی

۱) توسعه و تنوع بیشتر همکاری‌ها (ظهور زمینه‌های جدید همکاری):

بشر که امکاناتش بتدریج گسترده می‌شد و راههای تازه‌ای برای رفع نیازهایش می‌یافت، زمینه‌های جدیدی برای بروز و ظهور همکاری‌های تازه بوجود می‌آمد.

۲) پیچیدگی بیشتر همکاری‌ها (بر اثر کشفیات جدید):

زندگی بشر و فعالیت‌های او روز به روز بر اثر کشفیات جدید و آموختن روش‌های تازه برای تأمین احتیاجاتش پیچیده‌تر می‌گشت. مثلاً زندگی شبانی در دوران دامداری و فعالیت‌های مربوط به آن از اقدامات انسان در دوره قبل (دوره جمع‌آوری و شکار) پیچیده‌تر بود و به همین ترتیب این ادوار ساده‌تر از دوران کشاورزی و صنعت بوده است.

۳) تخصص و تقسیم کار بیشتر در همکاری‌ها:

تجربه نشان داده است که در جنبه‌های مختلف زندگی بشر این اصل کلی صادق و حاکم است که تخصص و تقسیم کار حاصل پیچیدگی است. ظهور تقسیم کار و تخصص در همکاری‌ها را می‌توان بعنوان سومین وجه دگرگونی آنها محسوب داشت.

۴) سازمان یافتگی بیشتر و مدیریت دقیق‌تر همکاری‌ها:

شکل سازمانی یا درجه سازمان‌یافتگی هر پدیده با سادگی و یا پیچیدگی وظیفه‌ای که به عهده آن واگذار شده است در ارتباط مستقیم است. هر اندازه انجام امری پیچیده‌تر باشد، تقسیم کار بارزتری می‌خواهد.

عوامل دگرگونی در همکاری‌ها

علت اصلی و اساسی بروز این دگرگونی‌ها را می‌توان در افزایش اطلاع و آگاهی و دانش بشر نسبت به کره زمین و آنچه بر آن قرار گرفته است دانست. به بیان ساده؛ کشف قوانین و قواعد حاکم بر طبیعت از طریق برخورد مستمر با زندگی و از راه آزمایش و خطا و نیز کاربرد یافته‌های خود در زندگی روزمره به او امکان داد که بتدریج خود را از حالت تبعیت کامل از طبیعت خارج کند و برعکس بر آن تسلط جوید و از امکانات و مواهب آن بهتر استفاده کند.

فصل دوم

همکاری‌های رسمی

عناوین دیگر همکاری‌های رسمی :

- ❖ تعاون علمی
- ❖ شرکت‌های تعاونی
- ❖ تعاونی

رابطه همکاری‌های سنتی و رسمی

❖ فالس بوردا اعتقاد دارد هیچ ارتباط معمولی و مشخص بین اشکال سنتی همکاری و شرکتهای تعاونی وجود ندارد. در حالی که برخی از محققین دیگر معتقدند که شرکت‌های تعاونی شکل کامل شده همکاری‌های سنتی است.

ویژگی‌های تعاونی‌های رسمی (شرکت‌های تعاونی) :

- رسمیت داشتن
- حاکمیت قوانین وضعی
- مشابهت در شکل و محتوی
- فعالیت بلندمدت
- اشکال و انواع مشخص
- ابعاد نامحدود تعاونی‌ها
- سازماندهی دقیق و مدیریت جدید

عوامل موثر بر سازماندهی و مدیریت علمی تعاونی‌ها :

۱- عامل بیرونی : نظیر رشد و اعتلای علم سازماندهی و مدیریت در جامعه

۲- عامل درونی : نوع فعالیت و ابعاد آن، حجم فعالیت‌ها، سطح دانش مدیریتی اعضا و امکانات مالی آنها و ...

شکل گیری اولین تعاونی‌های رسمی (شبه تعاونی‌ها) در اروپا

انگلستان:

❖ در سال ۱۸۸۴ تعاونی راجدیل توسط ۲۸ نفر از کارگران کارخانجات نساجی راجدیل برای اولین بار تشکیل و دارای اساسنامه‌ای منسجم شد.

آلمان:

❖ تأسیس تعاونی اعتبار روستایی توسط رایفایزن .

❖ تأسیس تعاونی اعتبار شهری توسط شولتسه دلچ.

فرانسه:

❖ تبدیل کارخانه‌های خصوصی به واحدهای تولید تعاونی

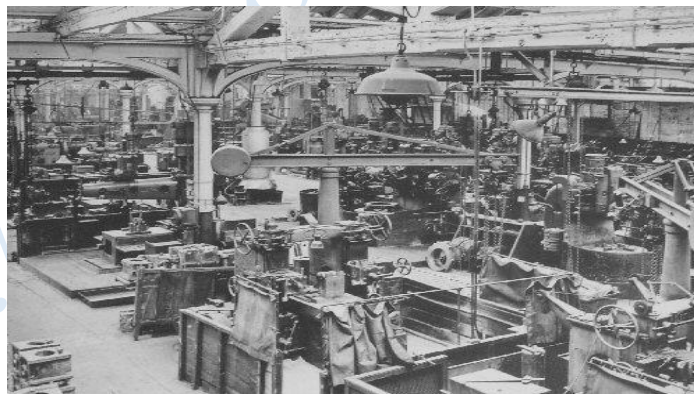
❖ تا نیمه‌های قرن نوزدهم تعاونی‌ها هیچ برنامه مدون و اصول مشخص و منظم و یکپارچه‌ای برای فعالیت‌های خود نداشتند و به دلیل نامنظم بودن و ناپختگی و غیراصولی بودن فعالیت این سازمان‌ها، آنها را شبه تعاونی یا پیش تعاونی می‌نامیدند.

پیش تعاونی‌ها، تعاونی‌های اولیه کوچک و بسته بودند و اعضای جدید را به سختی می‌پذیرفتند. این تعاونی‌ها حدود ۵۰ عضو داشت و به ندرت تعداد اعضای آنها به ۱۰۰ نفر یا بیشتر می‌رسید.

تحولات اروپا و پیدایش انقلاب صنعتی

اروپا بعد از گذراندن دوران تاریک قرون وسطی با ورود به عصر رنسانس یا نوزایی و شروع دوران جدید دستخوش تحولات و تغییرات عمیقی شد. این دوران را انقلاب صنعتی نامیده‌اند. انقلاب صنعتی دوره‌ای از اواخر قرن هجدهم تا قرن نوزدهم میلادی بود که در آن تغییرات بزرگی در کشاورزی، تولید و صنعت و حمل و نقل ایجاد شد و تکنولوژی‌های تازه‌ای در عرصه‌های مختلف ظهور کرد. هنرها شکوفا شدند و علوم و تفکرات علمی امکان رشد و تکامل یافتند. این تحولات بزرگ در عرصه صنعت و تکنولوژی تأثیرات عظیمی روی شرایط اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی جهان بر جای گذاشت و دوره‌ای تازه از زندگی را برای بشر رقم زد.

این تحولات از کشور انگلیس آغاز شد و به تدریج به سراسر اروپا گسترش پیدا کرد و به دنبال آن کشورهای آمریکای شمالی و سپس تمامی دنیا تحت تأثیر آن قرار گرفتند. از اواخر قرن هجدهم به تدریج، ماشین‌آلات صنعتی جایگزین نیروی کار انسانی یا حیوانات شدند و راندمان کاری صنایع ارتقا یافت. معرفی نیروی بخار و به دنبال آن ساخت ماشین‌های بخار نقطه عطفی در تاریخ زندگی بشر محسوب می‌شود. گسترش شهرنشینی و توسعه فرهنگ کار و فرهنگ شهرنشینی همراه با افزایش سرمایه اقتصادی برآیند انقلاب صنعتی بود.

شکل گیری روابط کار بعد از انقلاب صنعتی ناشی از دو پدیده می باشد:

الف) تحول فکری ب) تحول صنعتی

انقلاب کبیر فرانسه تحول فکری عظیمی برای حمایت از طبقه کارگر به وجود آورد و باعث پدیده های بسیاری مانند هجوم روستاییان به شهرها، افزایش تعداد کارگران در واحدهای صنعتی، تنوع نوسان شغلی، کاهش امنیت شغلی، دشواری زندگی در شهرهای بزرگ و کاهش انس و الفت ها شد.

علل پیدایش تعاونی های رسمی

تعاونی ها در شکل شرکت های رسمی و نهادی سازمان یافته محصول دگرگونی هایی هستند که از چند قرن قبل از تشکیل اولین سازمان های تعاونی جدید در اروپا شروع شده بودند. انقلاب صنعتی که عامل تحول ویژه مشکلات اجتماعی و اقتصادی در جامعه بود به عقیده بسیاری از نویسندگان باعث اصلی و اساسی پیدایش تعاونی های رسمی مانند بسیاری پدیده های نوظهور دیگر است.

تاریخچه تعاونی ها در ایران

در ایران قدیم علاوه بر اینکه عده ای از مردم متمکن و خیراندیش که برای ایجاد رفاه و آسایش عمومی به یک سلسله اقدامات عمرانی از قبیل ساختن راه، ایجاد پل، کاروانسرا، مساجد، آب انبارها و ابنیه و اماکن نظیر آنها مبادرت می کرده اند؛ مردم عادی نیز در این گونه موارد به نحوی با یکدیگر همکاری کرده اند و اگر سرمایه ای نداشته اند تا وثیقه آن قرار دهند، بازوهای خود را بکار می انداختند. بهترین نمونه و طرز همکاری را می توان در میان مردم روستاها و کشاورزان کشورمان مشاهده کرد که به صورت یک سنت پسندیده از دوران باستان تاکنون همچنان متداول بوده و می باشد.

در طول سالهای اخیر با وقوع دگرگونی های اجتماعی و اقتصادی در ساختار جامعه روستایی به ویژه ورود انواع ماشین های کشاورزی و ترویج استفاده از چاه عمیق و نیمه عمیق و استفاده از موتور پمپ ضمن کاهش کار گروهی سنتی و یا تغییر شکل آن، باعث ایجاد انواع جدیدی از همیاری و مشارکت در زمینه خرید و نگهداری وسایل موتوری و مبادله آنها گردیده است که نمونه ای از تعاونی های رسمی می باشد.

تعاونی های رسمی در ایران قبل از انقلاب

در اقتصاد کشورهای سرمایه داری و سوسیالیستی، تعاونی های رسمی دارای پیشینه دراز است و از نخستین سالهای سده نوزدهم آغاز شده است. حال آنکه در کشور ما این پدیده پیشینه طولانی نداشته و علیرغم اینکه در نوع سنتی آن از دیرباز دارای سوابق بوده است از پیدایش نوع رسمی آن بیش از چند دهه نمی گذرد. آغاز تعاون رسمی در ایران را می توان از حیث عنوان، موادی در قانون تجارت سال ۱۳۰۳ شمسی دانست. موادی از این قانون به بحث در مورد تعاونی های تولید و مصرف پرداخته است. اما از لحاظ تشکیل و ثبت و فعالیت رسمی می توان سال ۱۳۱۴ را آغاز فعالیت تعاونی ها در ایران دانست.

وقوع جنگ دوم جهانی نه تنها برنامه های مزبور بلکه سایر برنامه ها را تحت الشعاع قرار داد. بعد از جنگ جهانی دوم اشاعه تعاونی ها از دو سو ادامه پیدا کرد.

از یک سو کسانی که از تعاونی های ممالک دیگر دارای سوابق ذهنی بودند برای پاسخگویی به مشکلات بعد از جنگ اقدام به تشکیل تعدادی تعاونی مصرف در سطح شهرها نمودند و از سوی دیگر برخی موسسات خارجی در مورد تأسیس و اداره شرکتهای تعاونی، فعالیت هایی در ایران معمول داشتند.

پیامدهای انقلاب صنعتی موثر در پیدایش تعاونی های رسمی

الف) از بین رفتن کارگاه های خانگی :

از بین رفتن کارگاههای خانگی عمدتاً به دلیل تولید انبوه، هزینه اندک تولید و بدیع بودن تولیدات کارخانه ها نسبت به کارگاه های خانگی بوده است .

ب) جدا شدن عامل کار از عامل سرمایه :

تولید کارخانه ای موجب جدایی منبع ارایه دهنده سرمایه و منشأ تامین کننده نیروی کار، و شکل گیری " مزدوری " به عنوان شکل غالب و مسلط کار در جامعه گردید. برای حل این مشکل ، اصل " ادغام کار و سرمایه در تعاونی های تولید " به وجود آمد. به موجب این اصل هر فرد که در تعاونی کار کند باید عضو آن باشد و هر فردی که در تعاونی تولید صاحب سرمایه است باید به طور تمام وقت در آن اشتغال داشته باشد.

پ) حاکمیت و اهمیت مطلق سرمایه :

در چارچوب لیبرالیسم اقتصادی (که بنیانگذار آن آدام اسمیت است)، انسان، تابع سرمایه در مقام متبوع و مطبوع بوده و کلیه مزایا و منافع حاصل از فعالیت‌های اقتصادی به سرمایه تعلق داشته و تصمیم‌گیری و اداره بنگاه‌های اقتصادی نیز به سرمایه واگذار می‌شود.

بدین ترتیب دو اصل مهم لیبرالیسم اقتصادی عبارتند از:

۱ - تقسیم سود به نسبت تعداد سهام سهامداران

۲ - اصل "هر سهم، یک رای"

شرکت‌های سهامی با توجه به این دو اصل به وجود آمدند. اما همین امر یکی از مهم‌ترین انگیزه‌ها در پیدایش تفکر "تشکیل شرکت‌های تعاونی" نیز بوده است.

در شرکت‌های تعاونی سرمایه مسلط نبوده و موقعیت برتر به انسان تعلق دارد. به طوری که در تعاونی‌های رسمی، سود تماماً به سرمایه تعلق ندارد و انسان عامل و تعیین‌کننده اصلی در امر تصمیم‌گیری و مدیریت (از طریق رای) فعالیت‌های اقتصادی می‌باشد.

حاکمیت انسان در تعاونی‌های رسمی، با اعمال دو اصل زیر محقق می‌شود:

۱- یک فرد (یک عضو) یک رای

۲- پرداخت قسمتی از سود به سهام

ت) اشاعه بیش از پیش فردگرایی

در دوران انقلاب صنعتی و بعد از آن روحیه رقابت و فردگرایی در جامعه نفوذ کرده و تعمیق یافت. لذا مخالفت با رقابت و تأیید و تشویق همکاری و تعاونی، یکی از پایه‌های فکری متفکرین و مصلحین اجتماعی قرون ۱۸ و ۱۹ گردید.

ث) تغییرات اساسی مدیریت

در این خصوص می‌توان به مکتب تایلوریسم اشاره کرد. تایلور، بنیانگذار مکتب مدیریت علمی (تایلوریسم) در پی افزایش بازده کار و استفاده از قدرت بدنی و سرعت بیشتر و زمان کوتاه‌تر کار بوده است.

ج) کیفیت نامطلوب ارایه خدمات عمومی

نامطلوب بودن کیفیت ارایه خدمات عمومی منجر به ایجاد زمینه برای تشکیل " تعاونی‌های مصرف و اعتبار " گردید و بعدها زمینه‌های تشکیل تعاونی‌های تهیه مسکن، فروش محصولات کشاورزی و فروش تولیدات صنعتی را نیز فراهم کرد.

چ) افزایش چشمگیر بیکاری در شهرهای صنعتی

به دلیل تعطیلی کارگاه‌های خانگی و سرازیر شدن سیل مهاجران روستایی به شهرها، بیکاری در شهرهای صنعتی به طور چشمگیری افزایش یافت .

ح) به کارگماشتن زنان و کودکان

با توجه به دستمزد پایین زنان و کودکان نسبت به مردان بالغ، کارفرماها تمایل بیشتری به جذب آنها داشتند .

خ) کاهش دستمزدها

بیکاری چشمگیر موجب کاهش دستمزدها و تحمیل شرایط سخت به کارگران از سوی کارفرمایان شد. توزیع ناعادلانه ثروت موجب افزایش فاصله فقیر و غنی گردید. این خود موجب پیدایش تفکر ایجاد سازمان تولیدی جدید (جهت ایجاد اشتغال، افزایش درآمد اقشار و ...) و در نهایت تشکیل " تعاونی‌های تولید یا تعاونی‌های کارگری " گردید .

(د) ساعات طولانی کار

ساعات کار طولانی و از طلوع آفتاب تا غروب حدود ۱۶ ساعت در شبانه روز بود

(ذ) شرایط غیر بهداشتی و نامناسب کار در کارخانه‌ها.

بهبود شرایط بهداشتی کارخانه‌ها ضد خواسته‌های سرمایه‌داران بود.

اقداماتی که به منظور کاهش یا رفع مشکلات صورت گرفت:

۱. اقداماتی که توسط حکومت‌ها صورت گرفت

۲. اقداماتی که توسط توده مردم انجام پذیرفت.

اقدامات حکومت :

❖ اقدامات حکومت بسیار ضعیف و دیر بود. زیرا حکومت‌ها، افراد را به حال خود رها کردند تا رابطه کارگر و کارفرما بر اساس عرضه و تقاضا و توافق طرفین شکل بگیرد. همچنین به علت فشار گروه‌ها، مصلحین و متفکرین، قوانین مربوط به سن کار، حداکثر ساعات کار در روز، حداقل دستمزد، تعطیلات هفتگی و سالانه، بازنشستگی و از کارافتادگی را دولت‌ها تصویب می‌کردند.

اقدامات مردم:

❖ مقابله با دستاوردهای انقلاب صنعتی

مردم اختراع ماشین را به غلط عامل محنت خود می دانستند. لذا به منظور اصلاح جامعه به انهدام آنها دست زدند. برای مثال نهضت لود یا لودایت در انگلستان (حمله شبانه به کارخانه ها و آتش زدن آنها) شکل گرفت. همچنین تشکیل اتحادیه ها و سندیکاها و کارگری از طریق مذاکره کارگران، کارفرمایان و ظهور نظریات و مکتب های جدید از جمله مخالفت با مکتب لیبرالیسم توسط سیسموندی، مخالفت با مالکیت خصوصی توسط پرودون، طرح برابری خواهی توسط رابرت آون و ظهور سوسیالیست های تخیلی یا اجتماعیون تعاون طلب از جمله اقدامات دیگر بود که توسط مردم انجام شد. یکی از مکتب های جدید فکری سوسیالیست های تخیلی (اجتماعیون تعاون طلب) بود که رابرت آون، شارل فوریه و لوئی بلان از نظریه پردازان منتسب به مکتب جدید فکری بوده. که داشتن عقاید زیر از ویژگیهای مشترک آنها بوده است:

- (۱) **تأکید بر همکاری و تعاون:** چون رقابت برای جامعه مضر است پس جامعه باید بر پایه همکاری بنا شود.
- (۲) **مساوات طلبی:** این نظریه پردازان دو برداشت متفاوت از مساوات طلبی داشتند. اول کسانی مثل رابرت آون که به مساوات مطلق اعتقاد داشتند و دوم افراد دیگری که به مساوات نسبی و استعدادهای متفاوت توجه داشتند.
- (۳) **مخالفت با مالکیت خصوصی:** این متفکرین مالکیت خصوصی را علت فقر، بیکاری و سقوط ارزشهای اخلاقی می دانستند.
- (۴) **قبول و تأیید انقلاب صنعتی:** این نظریه پردازان برخلاف نهضت های لود و سابوتاژ انقلاب صنعتی را ماهیتاً مفید می دانستند.
- (۵) **ایجاد تحول بنیادین در جامعه:** برای ایجاد تحول بنیادین در جامعه به حذف مالکیت خصوصی به عنوان اساس لیبرالیسم اعتقاد داشتند.
- (۶) **انتخاب راه های مسالمت آمیز برای تحول:** به راه های صلح جویانه و آرام برای تغییر جامعه اعتقاد داشتند.
- (۷) **عدم موفقیت:** تمام این متفکرین در رسیدن به ایده آل های خود ناکام ماندند.

رابرت اون (۱۸۵۸-۱۷۷۱) Robert Owen :

رابرت اون اصلاح طلب انگلیسی در ۱۴ مه ۱۷۷۱ متولد شد. او تحصیلات اولیه خود را در ۹ سالگی به اتمام رسانید. او دارای قدرت سازماندهی قوی بود به نحوی که مدیریت یک کارخانه پنبه را در ۱۹ سالگی پذیرفت. اون شریک کمپانی کارستون توست و مدیر و شریک کارخانه نیولانارک بود و در آن هنگام اقدام به تأسیس فروشگاه برای افراد محتاج نمود. تربیت جوانان، تأسیس اولین شیرخوارگاه در انگلستان با تأیید و هدایت او، تأسیس کارخانه‌ای در سال ۱۸۱۳ با هدف بشردوستانه، چاپ کتاب «تصویر جدیدی از جامعه یا گفتاری در اصول تشکیل شخصیت انسانی» از جمله موفقیت‌های اون بود. موضوع محوری در تفکرات اون تعلیم و تربیت بود و اعتقاد داشت شخصیت انسان تابع محیطی است که تک تک افراد بر آن کنترل ندارند و افراد مسئول رفتار خود نیستند لذا نباید سرزنش شوند. همچنین او معتقد بود به منظور تربیت صحیح افراد جامعه باید کودکان را از ۲ یا ۳ سالگی در محیط مناسب تربیت کرد. اون برای اصلاح وضع کارخانه‌های خود طرح‌ها زیر را ارائه داد.

اصول طرح اصلاح وضع کارخانجات آون

الف) کار کودکان کمتر از ده سال ممنوع گردد.

ب) کار در شب برای افراد کمتر از ۱۸ سال ممنوع گردد.

ج) حداکثر ساعات کار افراد ۴۰-۱۸ سال حداکثر ده ساعت و نیم در روز تعیین گردد.

فقر، رقابت و راه حل آنها از نظر آون

او عقاید خود را تحت عنوان "قانون فقرا" به کمیته مجلس عوام تقدیم کرد. از نظر آون علت نهایی نابسامانی، رقابت شدید بین نیروی کار انسانی و ماشین است و تنها راه مقابله با رقابت همکاری و تعاون است.

آون برای اجرای طرح خود نمونه‌ای را تحت عنوان "دهکده های وحدت و همکاری متقابل" یا "دهکده تعاونی" را با ویژگی‌های زیر پیشنهاد داد.

ویژگیهای دهکده تعاونی آون

❖ تعداد جمعیت: ۱۲۰۰ نفر

❖ مساحت کل: ۱۰۰ تا ۱۵۰۰ هکتار

❖ زندگی در ساختمان وسیعی به شکل مربع

❖ عمومی بودن آشپزخانه و سالن های غذاخوری

- ❖ منازل مسکونی مستقل
- ❖ از سالخوردگان و بیوه ها باید نگهداری شود.
- ❖ آموزش فرزندان تا سه سالگی با خانواده و سپس با جامعه و در مراکز تربیتی توسط متخصص تعلیم و تربیت اداره می شود.
- ❖ دهکده تعاونی باید برای تمام افراد امکان انجام را فراهم کند.
- ❖ جامعه او، کوچک، محدود و خودکفا است.
- ❖ مالکیت عمومی و متعلق به عموم است.

اجرای عملی طرح آون:

- آون معتقد بود با اجرای این طرح تجدید سازمان کلی جامعه و تغییر بنیانی نظام علمی شود.
- او در سال ۱۸۲۴ اقدام به خرید ۳۰۰۰ هکتار زمین در ایندیانا ای آمریکا کرد و طرح خود را اجرا کرد و آن را "نیوهارمونی" یا "هماهنگی جدید" نامید. او در اجرای طرح خود با مشکلات زیر مواجه شد:
- ❖ بعضی روابط اقتصادی اعضا بدرستی انجام نشد.
 - ❖ به دلیل اختلافات مذهبی و رقابت برای کسب قدرت کوشش های او با شکست روبرو شد.
- و در نتیجه در سال ۱۸۲۸ جامعه او از هم پاشید و او چهل هزار لیر استرلینگ را از دست داد.
- البته باید گفت بعد از دهکده تعاونی آون، موارد مشابه دیگری در زمینه ایجاد دهکده تعاونی با عناوین زیر نیز اجرا و تجربه گردید

➤ جامعه کوئین وود (۱۸۳۹-۱۸۴۵)

➤ جامعه اوربیستون در گلاسگو (۱۸۲۵-۱۸۲۸)

➤ جامعه والا هین در ایرلند (۱۸۳۱-۱۸۳۳)

بر اساس تئوری نحوه احتساب قیمت واقعی کالاهای آون:

- ۱- کار موجد و موجب ثروت است.
- ۲- قیمت مساوی است با قیمت مواد اولیه مصرف شده + ارزش کار

شارل فوریه (۱۸۳۷-۱۷۷۲)

❖ شارل فوریه در سال ۱۷۷۲ در بیزانس فرانسه به دنیا آمد. با وجودی که پدر او تاجر ثروتمندی بود اما او از ثروت پدر خود چشم پوشی و خانواده را ترک کرد. در جریان انقلاب کبیر فرانسه در رقابت های سیاسی به زندان افتاد. او به حرکت های تند اجتماعی و انقلاب بدبین بود و هدف از تغییر در نظام را تامین حداکثر رفاه برای افراد جامعه می دانست. او معتقد به محدود ساختن آزادیهای فردی نبود و به وراثت اعتقاد راسخ داشت و نابرابری در ثروت را مشیت الهی و نفسانیات و غرائز انسانی را محرک رفتار، تمدن جدید را عامل اصلی دور شدن از غرائز و نفسانیات انسان و همچنین تاثیرپذیری انسان از محیط را مردود می دانست.

جامعه مطلوب فوریه: فالانستر

او برای نزدیک شدن انسان به زندگی طبیعی و کنترل غرائز و بهبود زندگی اقشار فقیر، تشکیل جامعه مطلوبی به نام فالانستر را با مشخصات زیر پیشنهاد می کند.

- ❖ مساحت تقریبی هر فالانستر: حدود ۶۰۰ هکتار
- ❖ در هر فالانستر ۱۶۲۰ نفر زندگی خواهند کرد
- ❖ مبنای فالانستر، تعاون همکاری است (او می گوید: راز اتحاد منافع رد تعاون است)
- ❖ در هر فالانستر هرکسی برای خود کار جذاب و مورد علاقه خود را می کند.
- ❖ فالانستر، جامعه ای خودکفا است .

چون فوریه معتقد به تفاوت درآمدها بود لذا در هر فالانستر چند رستوران با قیمت‌های متفاوت بود. او در نظر و تئوری معتقد به مالکیت خصوصی بود اما در عمل به مالکیت گروهی تمکین کرد. فوریه برای عملی کردن طرح خود از ثروتمندان و سرمایه داران کمک خواست اما هیچکس درب منزل او را نزد.

نحوه تقسیم سود در فالانستر

- ✓ پنج دوازدهم به عامل کار
- ✓ چهار دوازدهم به سرمایه
- ✓ سه دوازدهم به لیاقت و استعداد پرداخت شود.

❖ لوئی بلان (۱۸۸۲-۱۸۱۱)

لوئی بلان در سال ۱۸۱۱ میلادی متولد شد. به نظر او رقابت، عامل اصلی مشکلات و بحران‌های جامعه است و پیامدهایی همچون ایجاد نظامی مرگ آور و نابود کننده و تداوم فقر و ورشکستگی برای توده مردم را به دنبال دارد. کتاب "سازمان کار" از تالیفات اوست.

به نظر فوریه برای از بین بردن پیامدهای رقابت راه حلهای زیر وجود دارد:

❖ برپایی نظام اقتصادی بر اساس تعاون همکاری

❖ حذف مالکیت خصوصی

❖ اجرای طرح کارگاه های اجتماعی

طرح کارگاه های اجتماعی بلان:

لوئی بلان از جمله نظریه پردازانی است که طرح کارگاههای اجتماعی با مشخصات زیر را برای پیاده سازی نظام تعاونی ارائه داد

❖ هر صنف در کارگاههای خود مجتمع شوند.

❖ مالکیت آنها متعلق به کارگران هر کارگاه است که به صورت دموکراتیک اداره می‌شوند.

نحوه تقسیم سود در کارگاههای اجتماعی بلان به شکل زیر تقسیم می‌شد:

✓ یک ثلث به تساوی بین شرکاء

✓ ثلث دوم برای نگهداری سالخوردهگان بیماران، معلولین، و تخفیف بحران سایر صنایع

✓ ثلث سوم تهیه وسایل کار برای تازه واردان

در طرح کارگاههای اجتماعی لوئی بلان نکات زیر مطرح بوده است.

❖ تقسیم بخشی از سود بین کارگران باعث دلبستگی و علاقه بیشتر به کار می‌شود.

❖ اولین طرح عملی تأمین اجتماعی

❖ ایجاد انگیزه برای پیوستن افراد تازه به جمع کارگاه ها

او نقش مهمی برای دولت و سازمان سیاسی قایل بود و معتقد بود که دولت باید:

(۱) سرمایه لازم برای تشکیل کارگاه ها را در اختیار افراد قرار دهد.

(۲) آموزش عمومی را در این خصوص در دستور کار قرار دهد.

(۳) تا ۱ الی ۲ سال مدیریت این کارگاه ها را به عهده بگیرد.

به استناد این تفکر و نگرش است که به او لقب سوسیالیست دولتی می‌دهند. در مجموع دو گروه: سوسیالیست‌های

مارکسیسم و متفکرین و پیشگامان تعاون از نظریات سوسیالیست‌های تخیلی سود جستند

فصل سوم

کارکرد تعاونی‌ها در جامعه

کارکرد مشترک تعاونی‌ها

۱. ایجاد عدالت اجتماعی نسبی و توزیع بهتر و مناسب ثروت در جامعه
 ۲. نشر و گسترش ارزش‌های جدید و قابلیت‌های تازه و روحیه همکاری تعاون در اجتماع
- نقش تعاونی‌ها در توزیع عادلانه ثروت ناشی از چهار اصل در میان اصول تعاونی‌ها است:**

۱. اصل پرداخت سود محدود به سهام
۲. اصل پرداخت مازاد برگشتی
۳. اصل کنترل دموکراتیک
۴. اصل ادغام کار و سرمایه

کارکردهای خاص (یا ویژه) تعاونی‌ها:

کارکرد تعاونی‌ها در رابطه با نظام

اگر نحوه فعالیت بعضی از اجزای نظام مطلوب و منطبق با انتظار اعضای جامعه نباشد در این صورت تعاونی‌ها در کنار این پاره نظام‌ها بوجود می‌آیند.

(۱) تعاونی بازتابی**(۲) تعاونی تکمیلی****تعاونی بازتابی :**

تعاونی‌های بازتابی به صورت عکس‌العمل و بازتاب نقایص موجود در جامعه و عملکرد ناصحیح یک پاره نظام و در مرحله اقتصاد بازار به وجود می‌آیند. تعاونی‌های مصرف شهری در ایران و اولین تعاونی مصرف راجدیل در انگلستان از انواع تعاونیهای بازتابی هستند.

تعاونی تکمیلی :

این تعاونی‌ها در زمانی پدیدار می‌گردند که نظام جامعه به طور کامل شکل نگرفته و تکمیل نشده است. در مرحله گذار جامعه از اقتصاد بسته به اقتصاد بازار نمودار می‌شوند.

نقش ویژه تعاونی‌ها در کشورهای جهان سوم :

علاوه بر کارکردهای قبلی که ذکر شد؛ تأمین نیازها و ایجاد شرایط مناسب برای توسعه، ایجاد وسیله مناسب ارتباط میان جامعه عقب مانده روستایی و دولت و ایجاد ساختار مناسب و عادلانه در بخش صنعتی کشورهای جهان سوم از جمله کارکردهای تعاونی‌ها هستند.

فصل چهارم

اصول تعاونی

نقش اصول تعاونی :

اصل به طور کلی عبارتست از ویژگی مشخص کننده یک پدیده که بصورت دقیق تنظیم و بیان شده باشد. اصول تعاونی نقش اساسی دارند. چون ماهیت تعاونی ها وابسته با آنها است.

سابقه پیدایش اصول تعاونی :

بررسی سابقه مربوط به پیدایش اصول تعاون حاکی از این است که:

الف) در طرح پیشنهادی شارل فوریه مسئله آزادی و داوطلبانه بودن عضویت مطرح شده است.

ب) در طرح پیشنهادی لویی بلان بر اصل آموزش تأکید شده است.

ج) در طرح پیشنهادی رابرت آون اصل کنترل یا اداره دموکراتیک مطرح شده است.

ه) مسئله محدودیت سود سهام برای اولین بار توسط کامپیل عنوان گردیده است.

تطور و تحول اصول تعاون :

آنچه مسلم است اصول تعاون بدون مقدمه و ناگهانی بوجود نیامدند و همچنین برای همیشه ثابت باقی نمی-
نماندند. تغییر اصول تعاون گاه خود به خود و گاه تحت تأثیر عوامل درونی تعاون انجام شده است.

ضرورت تطابق اصول تعاون با شرایط زمان و مکان

در خصوص تغییر اصول تعاون موارد زیر قابل ذکر است:

- ❖ اصول منطبق با شرایط حاکم بوده اند
- ❖ بر اساس زمان و جامعه، اصول تغییر می کنند.
- ❖ تنها اصولی تغییر کرده اند که به معنی درست و کامل کلمه "اصل" نبوده است.

اصول تعاون در طی زمان تکمیل و بازنگری شده است، از این رو اصول تعاون در چندین مرحله زیر مطرح شده است:

اصول تعاون مطرح شده در مرحله اول :

- اصول اولیه تعاون
- عضویت داوطلبانه
- کنترل دموکراتیک
- پرداخت سود محدود به سرمایه سهمی اعضا.
- پرداخت مازاد برگشتی به نسبت معاملات اعضا.
- عرضه اجناس مرغوب
- فروش نقدی به اعضا
- اصل آموزش
- عدم تبعیض
- عرضه کالا به متوسط قیمت بازار
- عدم قبول وکالت در رأی گیری

در مرحله دوم سه اصل زیر پس از مدتی از جرگه اصول تعاون خارج شدند:

- (۱) تخصیص درصد معینی از سود شرکت تعاونی
- (۲) برخورداری کارمندان غیر عضو از منافع شرکت تعاونی
- (۳) ایجاد واحدهای تولیدی و خدماتی در کنار تعاونیهای مصرف

اصل اول: عضویت داوطلبانه در تعاونی

برای تحقق این اصل عضویت داوطلبانه در تعاونی موانعی به شرح زیر وجود داشته است:

الف) حوزه عمل تعاونی - حوزه عمل تعاونی تحت تاثیر عوامل قانونی، طبیعی و فرهنگی دچار محدودیت می شوند .
ب) رشته فعالیت تعاونی

پ) وابستگی تعاونی به یک سازمان مشخص: تعاونیهای اعتبار و مسکن و مصرف مربوط به کارخانجات و ادارات هستند.

علاوه بر موارد بالا موانع قانونی مانند اساسنامه، مانع جغرافیایی مثل مشکلات رفت و آمد و مانع فرهنگی مثل اختلافات مذهبی نیز از جمله موانع عضویت اختیاری و داوطلبانه در تعاونی هستند.

رشته فعالیت تعاونی: بر اساس مانع رشته فعالیت تعاونی، تنها گروهی که در زمینه خاصی فعالیت می کنند می توانند در یک تعاونی عضو شوند. مانند: تعاونی چایکاران و تعاونی تولیدکنندگان مرکبات

اصل دوم - کنترل دموکراتیک اعضاء

تعاونیها سازمانهای دموکراتیک هستند و توسط اعضاء خود که فعالانه در سیاست گذاری و اتخاذ تصمیمات مشارکت می کنند، کنترل می شوند. مردان و زنانی که به عنوان نمایندگان منتخب (هیأت مدیره و بازرسان و سایر کسانی که برای انجام وظایفی توسط مجمع عمومی انتخاب می شوند) خدمت می کنند، در مقابل اعضاء مسئولند. در تعاونیهای سطح اولیه (شرکت های تعاونی) اعضاء از حق رأی مساوی برخوردارند (یک عضو، یک رأی) و همچنین تعاونیهای در سطوح دیگر به شکل دموکراتیک سازمان می یابند.

اصل سوم : پرداخت سود محدود به سهام

در ایران طبق قانون مصوبه ۱۳۵۰ این مقدار برابر است با بالاترین نرخ که دولت به اوراق قرضه دولتی می پردازند.

اصل چهارم : پرداخت مازاد برگشتی به اعضا

در واحدهای غیر تعاونی سود به افراد معدودی می رسد در حالی که در واحدهای تعاونی سود به افرادی می رسد که در بوجود آوردن سود سهمیده اند.

اصل پنجم : عرضه کالاهای مرغوب

هدف از این اصل مبارزه با کم فروشی از طریق عرضه کالاهای مرغوب است.

اصل ششم : نقد فروشی کالاها و خدمات

از آنجائی که در فروش اقساطی خطر در بازپرداخت و از بین رفتن سرمایه وجود دارد بنابراین این اصل بر فروش نقدی تاکید دارد.

اصل هفتم : تقبل آموزش در تعاونی ها

اصل بالا به این دلیل مورد توجه قرار گرفته اولاً اعضا شناخت کافی نسبت به تعاونی داشته باشند و در ثانی با وظایف و مسئولیت های خود در تعاون آشنا شوند.

اصل هشتم : بیطرفی سیاسی و مذهبی

بر اساس این اصل تعاونی ها باید بدون توجه به عقاید سیاسی و مذهبی افراد به عضو گیری بپردازند.

اصل نهم: اصل عدم قبول و کالت در مجامع عمومی

به منظور تشویق و ترغیب هرچه بیشتر و موثرتر اعضا در مجامع عمومی و تصمیم‌گیری‌ها این اصل‌ها مطرح شده است.

اصل دهم: اصل عرضه کالاها به متوسط قیمت بازار

این اصل برای جلوگیری از رواج بازارسیاه و سوء استفاده گروه‌های سودجویی در جامعه مطرح شده است.

اصول بین‌المللی تعاون

بعد از گذشت چندین سال اتحادیه بین‌المللی تعاون بعد از بازنگری‌های متعدد اصول تعاون در دهه‌های متمادی و حذف و اصلاح برخی اصول در نهایت با توجه به آخرین بازنگری که در سال ۱۹۹۵ در اجلاس منچستر انگلستان انجام شد هفت اصل زیر به عنوان اصول بین‌المللی تعاون مطرح و به طور جهانی به رسمیت شناخته شد.

- ۱- عضویت داوطلبانه اعضا
- ۲- نظارت دموکراتیک اعضا
- ۳- مشارکت اقتصادی اعضا
- ۴- خودگردانی و استقلال
- ۵- آموزش، حرفه‌آموزی و اطلاع‌رسانی
- ۶- همکاری میان تعاونی‌ها
- ۷- توجه به جامعه

فصل پنجم

تعریف تعاونی رسمی

تعریف نارسا (توصیف ها) از تعاونی :

در برخی از تعاریف ارائه شده برای تعاونی‌ها معمولاً تنها به یک جنبه خاص از تعاونی توجه شده است و دیگر ویژگیها و خصوصیات آن فراموش گشته‌اند و به این دلیل این تعاریف نارسا هستند. تعاریف زیر از جمله تعاریف نارسا می‌باشند:

❖ وب متفکر انگلیسی: تعاون را به اقتصاد دموکراسی تعبیر نموده است.

❖ پلانکت: تعاون را خودیاری موثر از طریق سازمان می‌داند.

❖ کاکنا: تعاون را اقتصاد برادری نامیده است .

❖ ولف: نهضت تعاونی را اجتماع مصرف کنندگان توصیف کرده است.

خصوصیاتی که در تعریف یک شی یا پدیده باید مورد استفاده قرار گیرد عبارتند از:

۱. وظیفه یا فونکسیون یک پدیده

۲. اصولی که پدیده مورد نظر بر مبنای آن بوجود آمده و از آنها پیروی می‌نماید.

تعاریف کامل (علمی) از تعاونی:

❖ کارکرد یا فونکسیون یک سازمان تعاونی عبارتست از انجام فعالیت‌هایی است که به منظور رسیدن به هدف مشترک افراد عضو شرکت از طریق کار دسته جمعی انجام می‌دهند.

در ماده ۲ مجموعه قانون شرکتهای تعاونی در مورد تعریف شرکت تعاونی آمده است:

شرکت تعاونی شرکتی است از اشخاص حقیقی و یا حقوقی که به منظور رفع نیازمندی های مشترک و بهبود وضع اقتصادی و اجتماعی اعضا از طریق خودیاری و کمک متقابل و همکاران آنان موافق اصولی که در این قانون مطرح است تشکیل می شود.

در قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران (ماده ۲) در مورد تعریف تعاونی آمده است:

شرکتهایی که با رعایت مقررات این قانون تشکیل و به ثبت برسند ، تعاونی شناخته می شوند.

به نظر می رسد تعریف تعاونی ارائه شده در قانون مصوب سال ۱۳۵۰ کامل تر از تعریف قانون مصوب ۱۳۷۰ است چون صراحتا به نیازهای اجتماعی و اقتصادی اعضا اشاره کرده است.

تعریف شرکت تعاونی بر اساس قطعنامه ۱۲۸ کنفرانس کار در سال ۱۹۹۶:

”شرکت تعاونی عبارت از اجتماعی از افراد است که با طیب خاطر و آزادانه برای رسیدن به هدفهای مشترک از طریق ایجاد سازمانی که به صورت دموکراتیک اداره می شود گردهم آمده است . هریک از اعضا چنین سازمانی تامین سرمایه لازم را به نسبت معقولی تعهد می نمایند و متقابلا سهم منصفانه ای نیز از سود و زیان حاصل از کار دسته جمعی که بصورت فعالانه در آن مشارکت کرده اند نصیبشان خواهد شد .“

بطور کلی از مفاد تعاریف کامل ارائه شده در مورد شرکت تعاونی، هدف و نیازمشترک اعضا، نیازهای اقتصادی و اجتماعی، مشارکت اشخاص حقیقی و حقوقی در جایگاه عضو و خودیاری و کمک متقابل اعضا مورد تاکید قرار گرفته است.

البته لازم به ذکر است علاوه بر تعاریف ارائه شده، صاحب نظران مختلفی تعاریف متعددی در مورد شرکت تعاونی ارائه داده اند که ضرورت ارائه آن تعاریف در این درس وجود ندارد و فراگیران در صورت نیاز می توانند به منابع مربوطه مراجعه نمایند.